

روشهای حسابداری با رویکرد حل بحرانهای مالی سازمان ها

ارائه کننده: مهدی کویتی
دانشکده مدیریت دانشگاه تهران
دوره آموزشی مدیریت مالی و حسابداری
اسفند ماه ۱۳۹۶

کسی که هیچ کاری نمی کند، هیچ اشتیاهی نمی کند
کسی که هیچ اشتیاهی نمی کند، هیچ چیزی یاد نمی
گیرد

لوکا پاپیولی - بنیانگذار حسابداری

روشهای حسابداری برای حل بحران های مالی چیست؟

- مدیریت سود
- تدوین استانداردهای حسابداری
- نظام راهبری (Corporate Governance)
- تاثیر نرخ ارز
- نقش حسابداری در جلوگیری از فساد
- نقش حسابرسان و حرفه حسابرسی
- نقش حسابداری مدیریت و رویکردهای جدید آن در حل بحران های مالی
- نقش تکنولوژی و سیستمهای نرم افزاری (ERP) و IT در حسابداری
- نقش ابزارهای مالی مشتقه

بحران مالی چیست؟

- بحران مالی به وضعیتی اطلاق می شود که درصد قابل توجهی از ارزش داراییها به صورت غیر منتظره از بین برود.

- برخی پژوهشگران بحران مالی را ناشی از شکست مدیریت ریسک مالی و عدم شفافیت در روابط تجاری تعبیر کرده اند.
- شکل روبرو نمونه هایی از انواع بحرانهای مالی را نشان می دهد:

چهار اصطلاح پر کاربرد در ادبیات بحران مالی

- **شکست:** به معنی دستیابی به نرخ بازدهی پایین تر از نرخ بازدهی مورد انتظار
- **عدم نقدینگی:** به معنی ناتوانی واحد تجاری در ایفای تعهدات
- **عدم توانایی تعهدات در سرسید:** واحد تجاری توانایی پرداخت اصل مبلغ بدهی را نداشته باشد.
- **ورشکستگی:** از دست رفتن ثروت ذی نفعان و درگیر شدن در دعاوی حقوقی
- **واژه های دیگری نیز برای معرفی بحران مالی شرکتها استفاده می شود همچون:**
- **وضع نامطلوب مالی**
- **عدم موفقیت واحد تجاری**
- **وخامت**

برخی از دلایل وقوع بحران های مالی

نقدینگی بسیار بالا

سرعت سریع مهندسی مالی در ابداع ابزار های مالی
پیچیده (اوراق مشتقه)

عدم شفافیت در قیمت بازار داراییها و ابزارهای مالی

مدلهای ناقص برای حسابداری و مدیریت ریسک

سهل انگاری یا فقدان نظارت قانونی

تدوین برخی استانداردهای خاص حسابداری مثل حسابداری
ارزش منصفانه

تاریخچه و دلیل برخی از بحران مالی

تأثیر جهانی

بحران در بازار سهام

سال ۱۹۲۹

تأثیر جهانی

بحران ناشی از رکود شدید اقتصادی ناشی
از افزایش تولید و کاهش نرخ سود

سال ۱۹۲۰

تأثیر در
کشور آمریکا

بحران رسوایی مالی شرکتهای آمریکایی
(انرون و وردکام و ...) و ورشکستگی آنها

سال ۲۰۰۰

تأثیر جهانی

بحران در بازار اعتبارات

سال ۲۰۰۷

- برخی از بحرانها در بازار سهام و برخی در بازار ارز و کالا (کامودیتی ها) اتفاق افتاده اند.
- تأثیر برخی از بحرانها فقط به یک کشور خاص که در آن اتفاق افتاده محدود می شود و برخی دیگر تأثیر جهانی دارد.

انواع بازارهای مالی

وقتی در رابطه با بحران مالی بحث می کنیم باید بدانیم راجع به چه
بازاری بحث می کنیم

بازار سرمایه (Capital Market)

بازار پول و اعتبار (Money & Credit Market)

بازار تامین اطمینان (Risk cover Market)

بازار کالایی (Commodity Market)

آیا پیش بینی وقوع بحران مالی در شرکتها حائز اهمیت است؟

- برخی از دلایل اهمیت پیش بینی وقوع بحران مالی در شرکتها عبارتند از:
 1. وقوع بحران مالی در شرکتها منجر به ورشکستگی و نهایتاً خروج آنها از گردونه رقابت خواهد شد.
 2. مهمترین پیامد ورشکستگی، سوخت شدن ثروت (سرمایه) صاحبان سرمایه است.
 3. از طرفی پیش بینی وقوع بحران مالی از نظر اجتماعی و خصوصی نیز اهمیت دارد زیرا عدم پیش بینی به موقع آن منجر به تخصیص نامناسب منابع خواهد شد.
 4. هشدار زود هنگام به وقوع بحران مالی به مدیریت و سرمایه گذار این امکان را می دهد که اقدامات پیش گیرانه را انجام دهد
 5. منجر به اقدامات به موقعی برای تغییر خط مشی، تجدید ساختار مالی و یا حتی تصفیه اختیاری می گردد که باعث کاهش ضرر و زیان سرمایه گذاران و بهبود در تخصیص منابع می شود.

گروه های علاقه مند به پیش بینی وقوع بحران مالی در سازمانها

چه کسانی هستند؟

- مدیران سازمانها
- سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان
- ارگانهای مختلف دولتی همچون سازمان امور مالیاتی، بیمه و ...
- حسابرسان برای اظهار نظر نسبت به تداوم فعالیت شرکتها
- سوال: چگونه می توان وقوع بحران مالی را در سازمانها پیش بینی نمود؟
- جواب: با بکارگیری فنون و تکنیکهای تجزیه و تحلیل صورتهای مالی

نسبتهای مالی ابزاری برای تفسیر صورتهای مالی

- صورتهای مالی حاوی اطلاعات مفیدی است که در صورت **عدم** تجزیه و تحلیل آن، گمراهی در تصمیمات استفاده کننده را به همراه خواهد داشت.
- ضرورت نیاز به تفسیر صورتهای مالی منجر به پیدایش فنون و تکنیکهایی گردید که به آن **تجزیه و تحلیل صورتهای مالی** می گویند.
- یکی از روشهای تجزیه و تحلیل صورتهای مالی بیان **ارتباط بین ارقام صورتهای با ابزار نسبتهای مالی** است.

نکاتی که باید در تحلیل نسبتهای مالی به آن توجه کرد

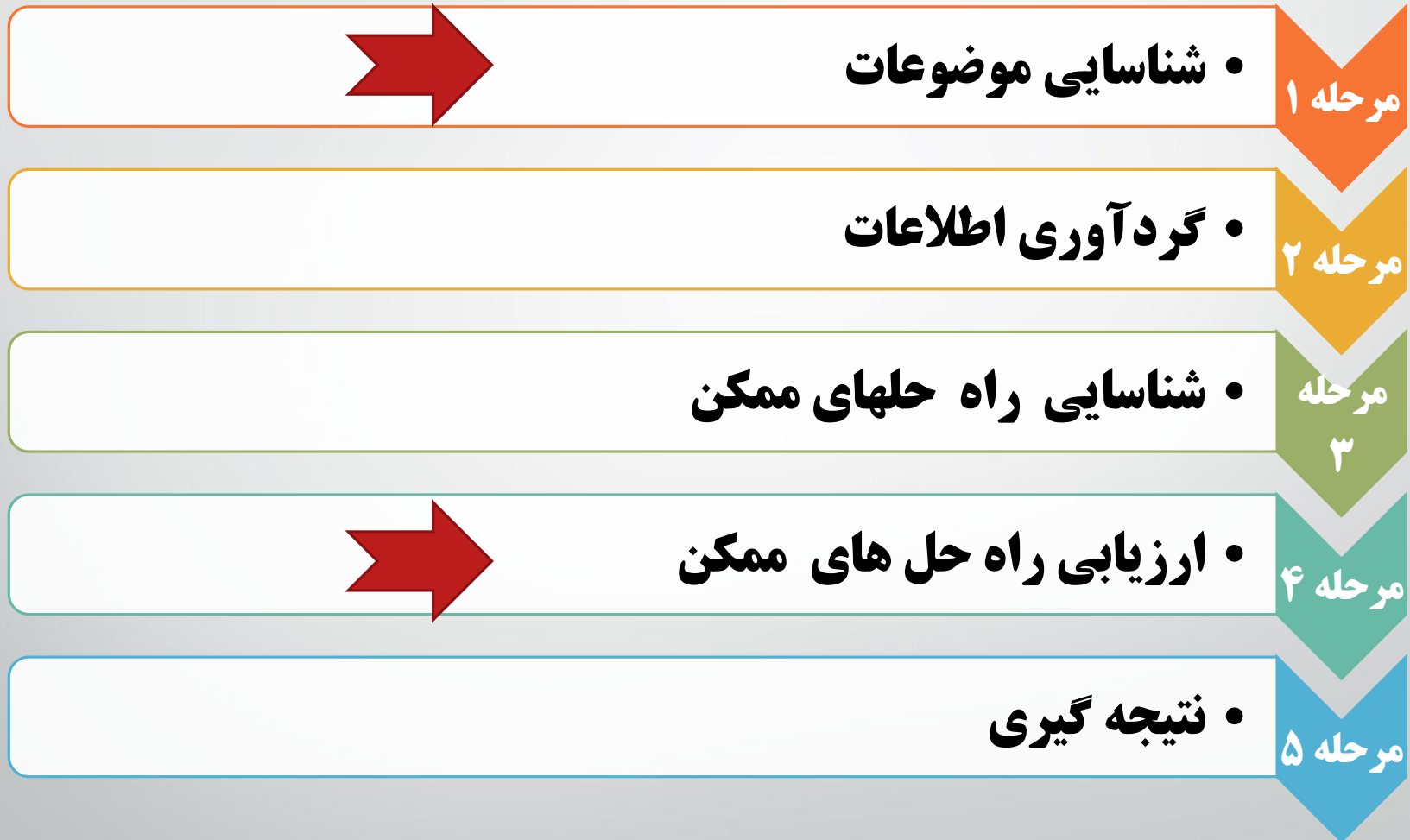
1. شرایط تورمی نباشد
2. مانده ارقام ترازنامه در طی دوره ثابت فرض شود
3. حساب سازی و حساب آرایایی انجام نشده باشد.

برخی از نسبتهای مالی مهم در پیش بینی بحران مالی

- سود قبل از مالیات بر بدهی جاری
- ارزش بازار به بدهی
- نرخ بازده داراییها
- سود انباشته به کل داراییها
- بدهی بلند مدت به دارایی
- جریان نقدی به کل دارایی
- سود خالص به کل دارایی
- کل بدهی به کل دارایی
- سرمایه در گردش به کل داراییها
- نسبت جاری

نسبتهایی که توسط (بیور، ۱۹۶۶)
برای تشخیص بحران مالی در
شرکتها استفاده شده است.

جایگاه نسبت‌های مالی در فرآیند ۵ مرحله‌ای تصمیم‌گیری

• نسبت‌های مالی در دو مرحله اول و چهارم از فرآیند تصمیم‌گیری دخالت دارد

بحران مالی و فرض تداوم فعالیت

- تداوم فعالیت یکی از اصلی ترین مفروضات حسابداری است
- احتمال وقوع ورشکستگی و بحران مالی این فرض را با تهدید مواجه می کند.

چرا حسابرسان به دانستن زمان وقوع بحران مالی شرکتها علاقه مندند؟

- طبق استانداردهای حسابرسی ایران، مسئولیت حسابرس، بررسی مناسب بودن استفاده مدیریت از **فرض تداوم فعالیت** در تهیه صورتهای مالی است.
- لذا حسابرس باید به بررسی احتمال وجود **ابهام اساسی** یا **با اهمیت** در خصوص توانایی ادامه فعالیت واحد مورد رسیدگی بپردازد.
- بنابراین حسابرس به دانستن احتمال فرض تداوم فعالیت علاقه مند است.

رفتار مدیران شرکتها در زمان مواجه شدن با بحران مالی

• **سوال:** شرکتها در زمان مواجه شدن با بحران مالی، همچون ورشکستگی در گزارشگری صورتهای مالی و بالاص صورت سود و زیان چه رفتاری از خود نشان می دهند؟

• **پاسخ:** شرکتها در زمان وقوع بحران مالی اقدام به دستکاری اطلاعات و به ویژه اطلاعات سود حسابداری می نمایند.

• **سوال:** آیا مدیران در زمان مواجه شدن با خطر بحران مالی با دستکاری اطلاعات، کیفیت سود را کاهش می دهند؟

نقش حسابداری و اطلاعات مالی شرکتها در تخصیص بهینه منابع

- حسابداری ابزاری برای انتقال اطلاعات مالی شرکتها به استفاده کنندگان (ذی نفعان) برای اتخاذ تصمیمات مناسب است.

- اعداد و ارقام و اطلاعات پردازش شده در سیستمهای حسابداری به این دلیل دارای اهمیت ویژه ای هستند که منجر به اتخاذ تصمیمات اقتصادی همچون:

✓ تخصیص بهینه منابع

✓ تخصیص سرمایه

✓ میزان مالیات و ... می شوند.

- پس ارائه اطلاعات با کیفیت حسابداری می تواند به تخصیص بهینه منابع کمک کند. یکی از این اطلاعات مالی **عدد سود** است که در صورتهای مالی افشا می شود.

نقش حسابداری و اطلاعات مالی شرکتها در تخصیص بهینه منابع

• همچنین باید گفت که اطلاعات حسابداری دارای دو بعد (جنبه) است

1. بعد گذشته نگر (پس از واقعه)

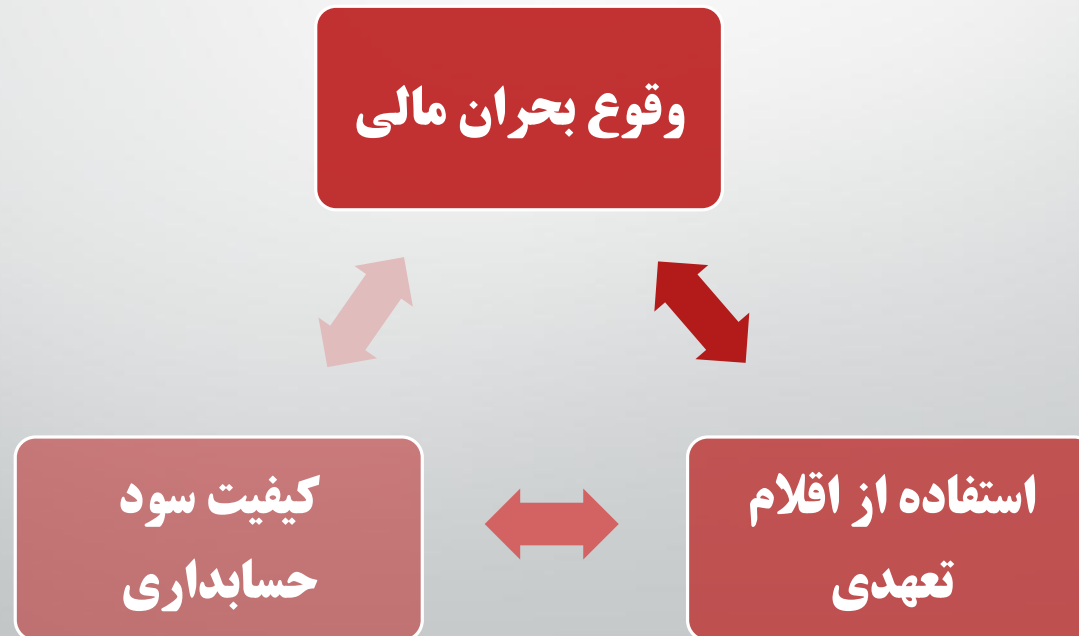
○ در این بعد حسابداری به دنبال بر طرف کردن نیاز اطلاعاتی استفاده کنندگان برای ارزیابی و بازنگری تصمیمات گذشته است.

2. بعد آینده نگر (پیش از واقعه)

○ در این بعد؛ سیستم حسابداری، داده ها را، برای پیش بینی آینده تامین می کند. همچنین نقش مهمی را برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، بازی می کند.

سوال: آیا مدیران در زمان مواجه شدن با خطر بحران، کیفیت سود را با دستکاری اطلاعات کاهش می دهند؟

- پاسخ به سوال اسلاید قبل: بحران مالی بر کیفیت سود تاثیر گذار است. به طوری که نتایج تحقیقات حاکی از این است که در زمان وقوع بحران مالی استفاده از اقلام تعهدی توسط مدیران، برای دستکاری سود بیشتر می شود.

ویژگیهای سود با کیفیت

1. سودی با کیفیت است؛ که **از کارایی بیشتری** در فرآیند تصمیم گیری استفاده کننده گان برخوردار باشد.
 2. سودی با کیفیت است؛ که **توانایی بالایی برای** نشان دادن سود واقعی واحد تجاری داشته باشد.
 3. سودی با کیفیت است؛ که **درجه انطباق بالایی** با سود واقعی (سود اقتصادی) دارد.
- پس کیفیت سود شاخصی برای نشان دادن سالم بودن گزارشهای مالی ارائه شده توسط واحد تجاری است.
 - وجود **اقلام تعهدی** (به دلیل ذهنی بودن) در محاسبه سود حسابداری عاملی است که کیفیت سود را **کاهش** می دهد.

تفاوت مدیریت سود با کیفیت سود

- مدیریت سود، یک عامل اثر گذار بر کیفیت سود است.
 - مدیریت سود از دو طریق انجام می شود :
1. مدیریت سود مبتنی بر ارقام حسابداری از طریق دستکاری اقلام تعهدی اختیاری
 2. مدیریت واقعی سود از طریق افزایش درآمد فروش یا کاهش هزینه ها

شرکتهای بحران زده مالی غیر ورشکسته چه می کنند؟

- اسمیت و همکاران (۲۰۰۱) با بررسی شرکتهای استرالیایی به این نتیجه رسیدند که شرکتهای بحران زده مالی غیر ورشکسته، روشهای حسابداری خود را به منظور افزایش درآمد تغییر می دهند.
- رستر (۲۰۰۳) با بررسی شرکتهای ورشکسته آمریکایی، به این نتیجه رسید که شرکتهای در سال قبل از ورشکستگی که تداوم فعالیت آنها با تردید مواجه شده است درآمد را به سمت بالا دستکاری می کنند.

مدیران هنگام مواجه شدن با بحران چه می کنند؟

- مدیران شرکتها معمولاً بحران را موقتی و زود گذر می دانند، و معتقدند که پس از طی شدن این دوران، مجدداً عملکرد شرکت بهبود خواهد یافت.
- بنابراین مدیران سعی می کنند که در زمان وقوع بحران، سود را در کوتاه مدت دستکاری کنند.
- بر این اساس مدیران هنگام نزدیک شدن به بحران مالی، برای پنهان کردن عملکرد ضعیف شرکت، اقدام به دستکاری درآمد از طریق اقلام تعهدی می کنند تا درآمد را بیش از واقع نشان دهند.

رابطه بحران مالی با کیفیت سود

- بحران مالی یکی از عواملی است که در صورت وقوع منجر می شود که شرکتها اقدام به دستکاری سود کنند.

- یکی از بحران های مالی احتمال وقوع ورشکستگی برای شرکت است در این حالت شرکت برای دستکاری سود اقدام به استفاده از اقلام تعهدی می نماید.
- تحقیقات نشان می دهد که:

1. شرکت هایی که در معرض خطر بحران مالی (خطر ورشکستگی) قرار دارند از اقلام تعهدی بیشتری استفاده می کنند.

2. شرکت هایی که در معرض خطر بحران مالی قرار دارند از نظریه وان بزرگ (Big Bath) استفاده می کنند

آیا حسابداری در حل بحران مالی سازمانها موثر است؟

• حرفه حسابداری به دنبال ایفای نقش و مسئولیت خود برای حل بحران مالی سازمانهاست و در این راستا اقدامات زیر را انجام داده است:

1. تدوین استانداردهای با کیفیت، با تاکید بر پایبندی به ارزش هایی همچون درستکاری، شفافیت و تخصص.

2. انجام خود ارزیابی برای تشخیص اینکه در زمان بحران چه تغییراتی باید در اولویت قرار گیرند.

3. ارتباط و همکاری با سایر سازمان هایی که سعی دارند اقتصاد جهانی را به مسیر اصلی بازگردانند.

4. تلاش برای ایجاد همگرایی از طریق پذیرش جهانی یک مجموعه واحد از استانداردهای با کیفیت بالای گزارشگری مالی (IFRS).

تغییر نقش مدیران مالی و حسابداران

- ماموریت مدیران مالی در سازمانهای امروزی نسبت به گذشته متفاوت شده است
- امروزه از مدیران مالی انتظار می رود که
- در ایجاد ارزش برای شرکت نقش داشته باشند
- به فعالیتهای ارزش افزا بیشتر بیاورند
- خود را بخشی از فرآیند کسب و کار شرکت بدانند نه بخش منفک شده از آن که تنها وظیفه ناظر و ممیز را ایفا می کند.

نقش حسابداری و گزارشگری مالی در مدیریت زمان بحران های مالی

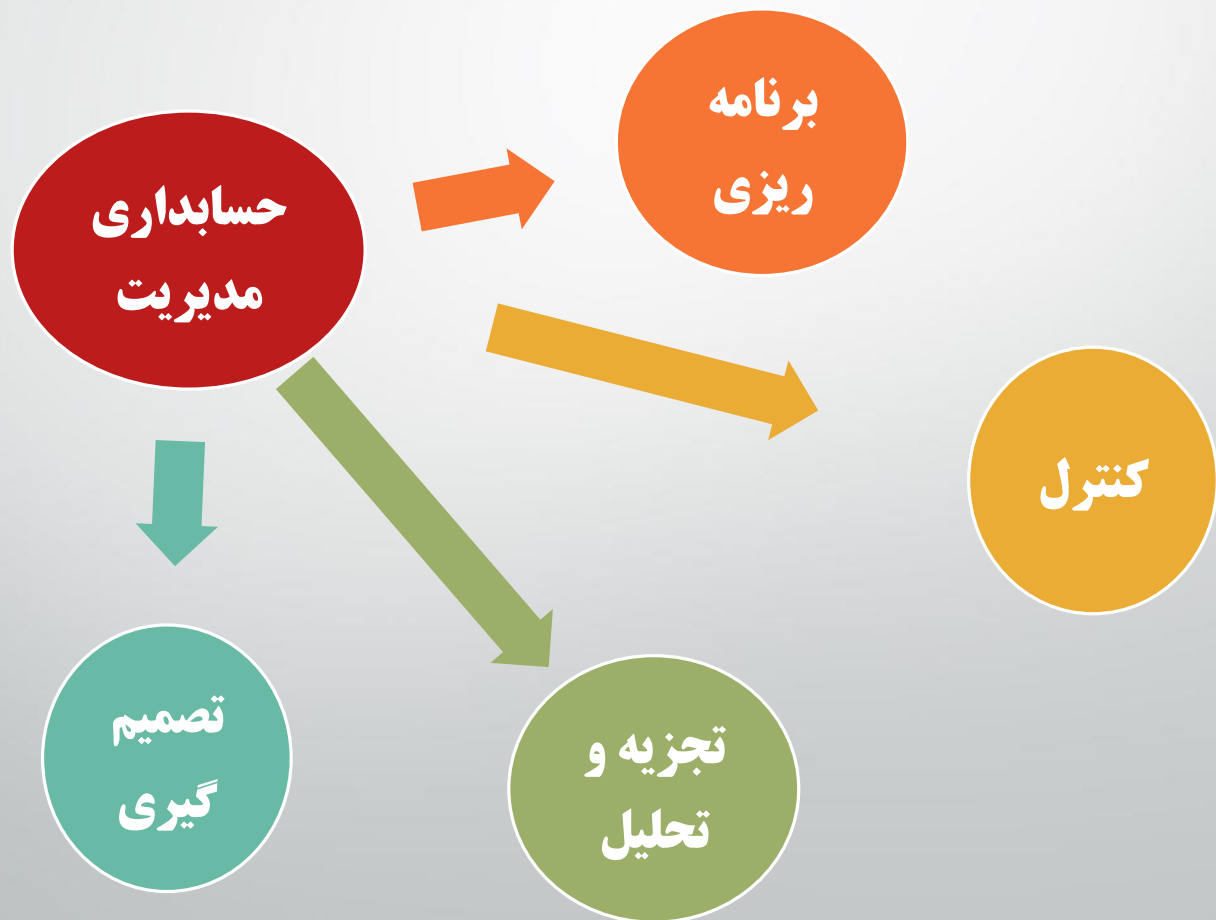
- معمولاً وقوع بحران ها همچون یک بیماری با علائم و یا همراه است. که توجه به آنها می تواند در مدیریت بحران و کاستن ابعاد آن راهگشا باشد.

"علاج واقعه قبل از وقوع"

- حسابداری و گزارشگری مالی، از طریق افشای به موقع اطلاعات و ارائه صورتهای مالی، می تواند به پیش بینی، مدیریت و عادی سازی بحرانهای مالی در سازمانها کمک نماید و از این طریق هشدار مناسب را قبل از وقوع بحران های مالی بدهد.

رویکردهای نوین حسابداری مدیریت در حل بحران های مالی شرکتها

- حسابداری مدیریتی شاخه ای از حسابداری است که به مدیریت شرکت در امور برنامه ریزی، تصمیم گیری، کنترل و تجزیه و تحلیل کمک می کند.

رویکردهای نوین حسابداری مدیریت در حل بحران های مالی شرکتها

- امروزه با رقابتی شدن فضای کسب و کار، نقش حسابداری مدیریت نسبت به گذشته پررنگ تر شده است.
- در حسابداری مدیریت از ابزارها و رویکردهای مختلفی استفاده می شود که میتوانند به حل بحرانهای مالی سازمان ها کمک کنند از جمله این ابزارها عبارتند از :
- ارزیابی جامع عملکرد با استفاده از مدل **کارت ارزیابی متوازن**
- بکارگیری بودجه ریزی عملیاتی در سازمان
- رویکرد مدیریت هزینه از طریق مدل هزینه یابی هدف ؛ در راستای جلوگیری از بحران های مالی
- مدیریت بر مبنای هدف (MBO)
- به کارگیری تحلیل چرخه عمر محصولات و انتخاب استراتژی مناسب
- استقرار و به کارگیری مدیریت استراتژیک
- سیستمهای اطلاعاتی مدیریت و تصمیم گیری کارآمد (همچون سیستمهای پردازش عملیات (TPS) که فعالیتهای روزمره سازمان را پشتیبانی می کنند. و سیستمهای پشتیبانی تصمیم (DSS) که برنامه های کاربردی خاصی می باشند.

رویکرد مدیریت هزینه از طریق مدل هزینه یابی هدف ؛ در راستای جلوگیری از بحران های مالی

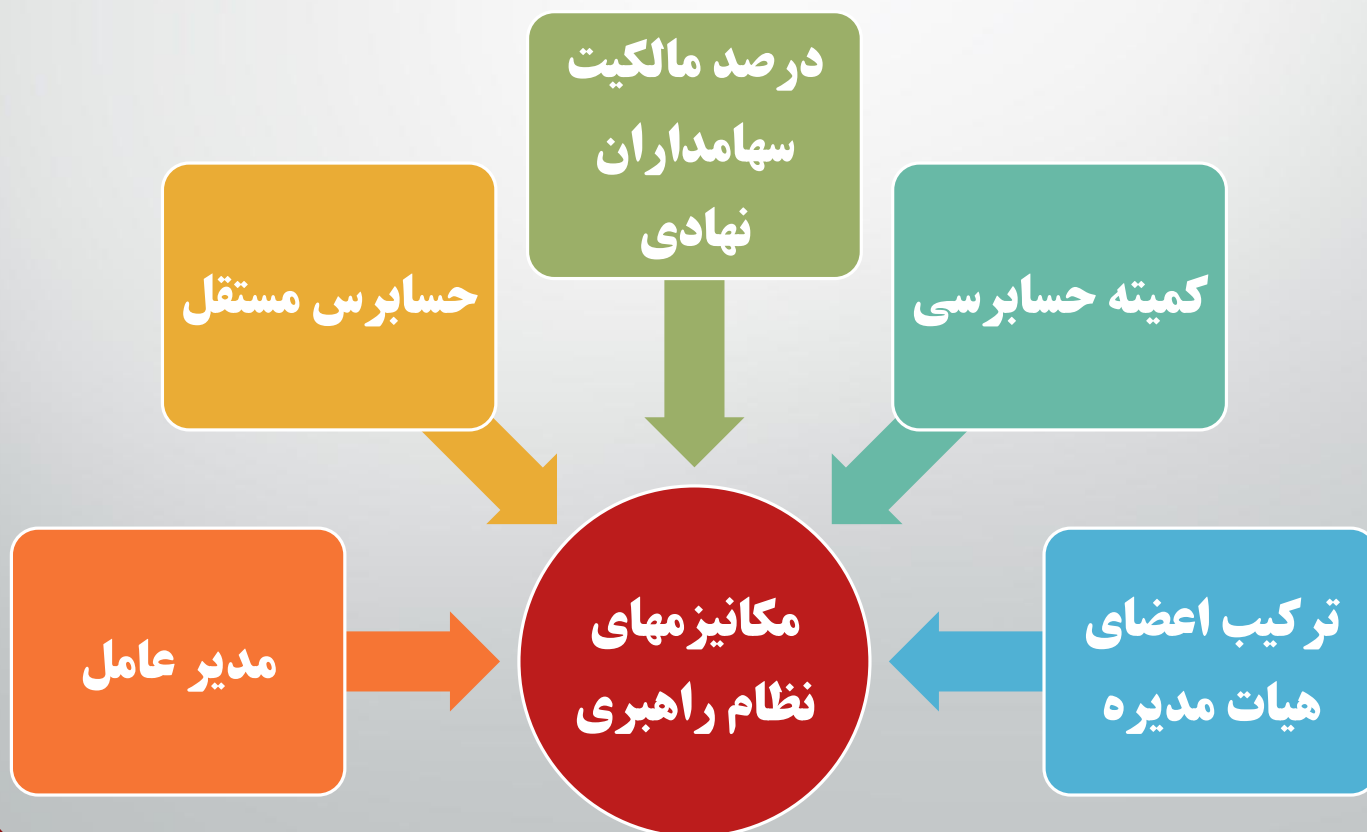
- با وقوع بحران های مالی، مفاهیمی همچون، تداوم فعالیت، سودآوری، وضعیت نقدینگی و بدهی، گریبانگیر بسیاری از شرکتها شده است و در اثر آن شرکت های زیادی در معرض ورشکستگی قرار گرفته اند.
- هزینه یابی هدف به عنوان بخشی از فرایند مدیریت جامع (TM) است که هدف آن کمک به سازمان برای بقا در محیط رقابتی است.
- سیستم هزینه یابی هدف، به دنبال انجام فرآیند هزینه یابی محصولات نیست. بلکه بعنوان یک فن مدیریتی در پی **کاهش هزینه های چرخه عمر** محصول است.
- در این تکنیک قبل از مرحله تولید به مدیریت هزینه توجه می شود تا محصولی تولید شود که بهای تمام شده آن از پیش تعیین شده و در عین حال سود مورد نظر مدیریت را نیز تأمین می نماید.

نقش حسابرسی داخلی برای کمک به حل بحران مالی سازمان ها

- توجه به اهمیت وجود واحد حسابرسی داخلی در سازمانها، با وقوع بحرانهای مالی و اقتصادی بیش از پیش نمایان شده است.
- حسابرسی داخلی به دلیل مهارت و تخصص نیروهای خود در موقعیت مطلوبتری برای ایجاد مشارکتی سازنده با تدوین ساختارهای مناسب و توسعه آموزش، حسابرسان را قادر به درک فرایندهای تجاری تولیدی، خدماتی و مشارکت در امر بهبود آن کرده است
- و آنها به عنوان مسئول جهت نگهداری و بهبود مستمر محیط کنترلی و ایجادکننده فرصت مناسب برای ایفای نقشی فعال در گسترش مطلوب عملکرد در پی رسوایی های اخیر در حرفه حسابداری و حسابرسی است. توسعه مهارتهای لازم جهت شناسایی خطرات اصلی، واحد حسابرسی داخلی را به عنوان یک عنصر اصلی در راه مبارزه با اثرات منفی بحران های مالی سازمان ها مربوط نموده و در این ارتباط حسابرسی داخلی در حال حاضر فرصتی برای تفسیر نقش خود در تدوین استراتژی مدیریت ریسک، به دست آورده است.

نقش نظام راهبری در بحران مالی

- در یک تعریف کلی نظام راهبری به عنوان سیستمی معرفی شده که شرکتها با آن کنترل و هدایت می شوند.
- برخی از مکانیزمهای راهبری شرکتی در شکل زیر نمایش داده شده است.

نقش نظام راهبری در بحران مالی

بحران مالی

نقص و اشتباه مرتبط با قوانین
و مکانیزمهای راهبری شرکتی

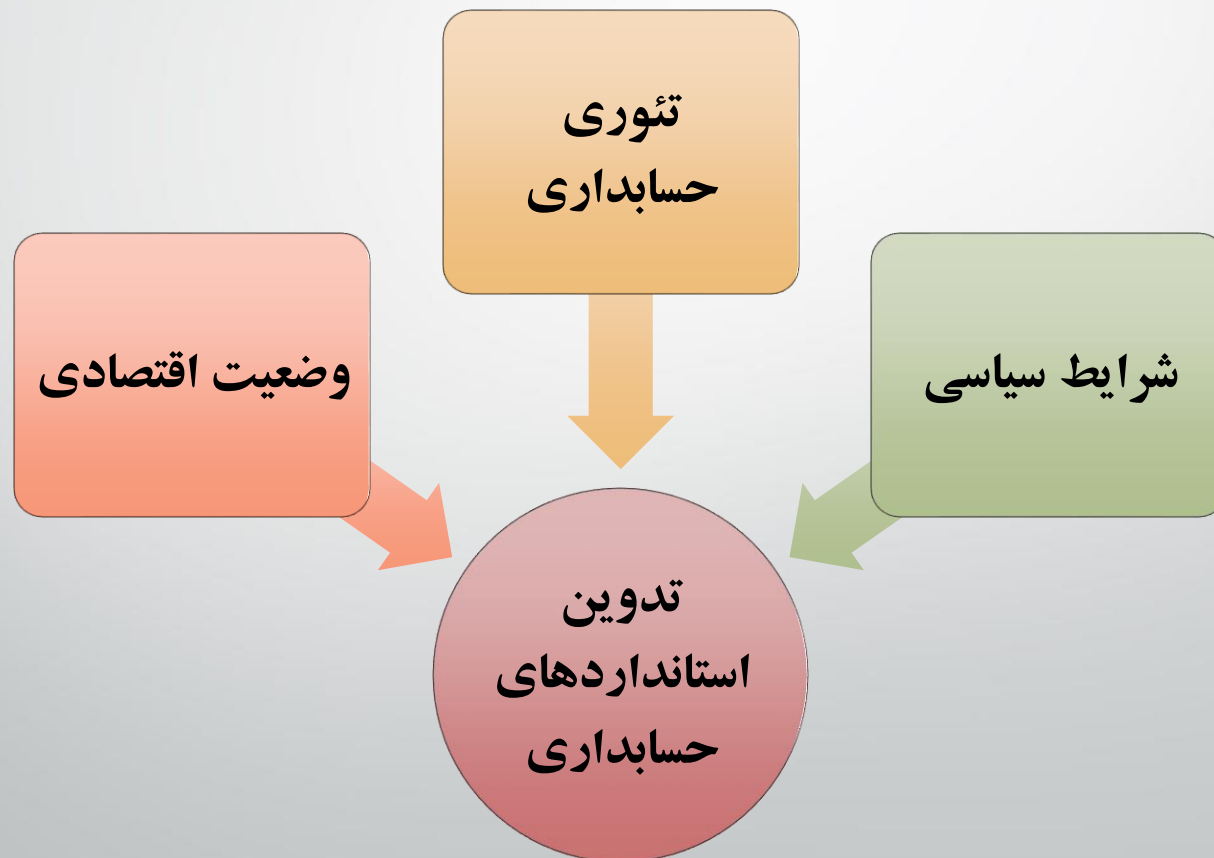
- امریکا در سال ۲۰۰۱، با فروپاشی شرکتهایی همچون انرون و وردکام و ... مواجه شد به طوری که بازار سرمایه این کشور با بحران مواجه شد.
- در نتیجه این بحران قانون ساربنز آکسلی در سال ۲۰۰۲ در امریکا تصویب شد.

نقش استانداردهای حسابداری در حل بحران مالی

- رویه های حسابداری به شدت تحت تأثیر بحرانهای مالی است.
- به عنوان نمونه استاندارد حسابداری ارزش منصفانه، موافقان و مخالفان زیادی دارد.
- این استاندارد از شرکتها می خواهد که داراییهای مالی خود را به ارزش بازار گزارش کند. حال اگر ارزش بازار در حال سقوط باشد گزارشگری بر اساس این استاندارد موضوع بحث برانگیزی خواهد بود.
- نمونه دیگر استاندارد حسابداری افشای تغییر قیمت ها ناشی از تورم شدید است این استاندارد پس از بحران دهه ۱۹۷۰ در آمریکا توسط هیات استانداردهای حسابداری مالی وضع شد.

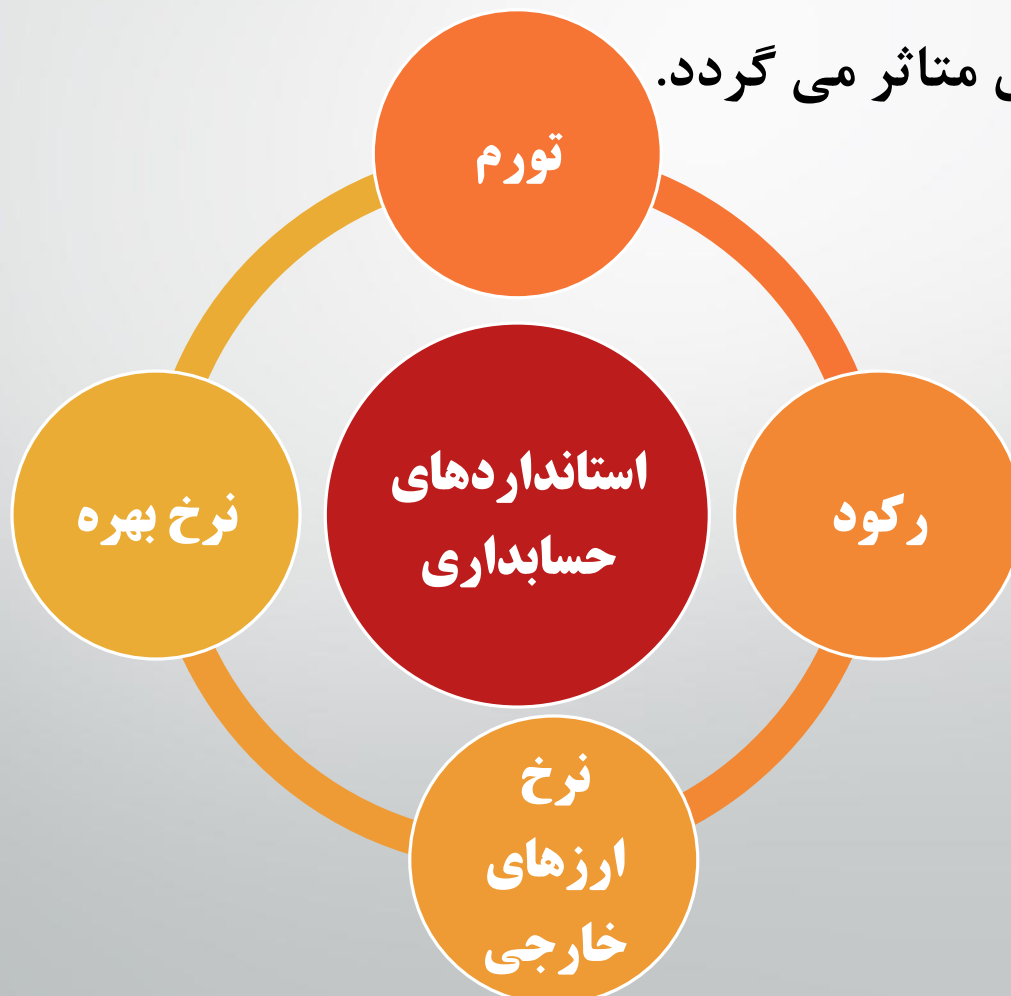
عواملی که در فرآیند تدوین استانداردهای حسابداری تاثیر دارند

- سیاست گذاری و تصمیم گیری های حسابداری که غالبا توسط نهادها و انجمن های حرفه ای حسابداری به عمل می آید معمولا تحت تاثیر عوامل زیر قرار دارد:

تأثیر وضعیت اقتصادی در فرآیند تدوین استانداردهای حسابداری

- استانداردهای حسابداری علاوه بر آنکه چگونگی حسابداری معاملات و رویدادهای مختلف را تعیین می کند، پیامدهای اقتصادی نیز در بردارد و از وضعیت اقتصادی متأثر می گردد.

چگونه می توان بحران های مالی را محدود کرد یا کاهش داد؟

1. از طریق شفاف سازی عملیات مالی و ابتکارات در ابزارهای مالی
2. کاهش عدم تقارن اطلاعاتی
3. محدود کردن و حذف روشهایی همچون تامین مالی خارج از ترازنامه
4. توسعه دادن مدیریت ریسک مالی

نقش اوراق مشتقه (Derivative) در حل بحران مالی سازمانها

- از دهه ۷۰ و به طور خاص از قرن بیستم، ریسکهای مالی افزایش یافت و **مدیریت ریسک** بیش از پیش مورد توجه متخصصان مالی قرار گرفته است.
- اوراق مشتقه یک ابزار نوین مالی بوده که محصول نوآوری متخصصان مالی برای **کنترل و مدیریت ریسک** است.
- این اوراق مزاد بخش بزرگی از نقدینگی بازارهای مالی را جذب می کند و به فعال تر شدن بازار سرمایه کمک می نمایند.

نقش اوراق مشتقه (Derivative) در حل بحران مالی سازمانها

- اوراق مشتقه، از ابزارهای مالی است که ارزش خود را از یک ابزار مالی بنیادی تر، شامل سهام، قرار دادهای مالی، اوراق بهادار یا کالاها و... مشتق کرده اند.
- این اوراق به دارنده خود اختیار یا تعهد خرید و یا فروش یک دارایی معین را می دهد.
- پس در معاملات این اوراق اصل دارایی جابه جا نمی شود و مبادلات آنها واقعی نیستند؛ زیرا انتقال مالکیت صورت نمی گیرد و این فقط پول است که در پایان قرارداد دست به دست گردش می کند و تحویل دارایی پایه، به ندرت اتفاق می افتد
- قیمت ابزارهای مشتقه تابعی از تغییرات قیمت کالای مربوطه است.
- بنابراین رفتار این ابزارها از رفتار دارایی مربوطه در بازار ناشی می شود.

آثار مثبت و منفی اوراق مشتقه (Derivative)

آثار مثبت ابزار مشتقه

1. کاهش ریسک قیمت‌ها: این ویژگی را می‌توان مزیت اصلی ابزارهای

مشتقه به حساب آورد.

2. افزایش معاملات

3. افزایش درجه نقدینگی

آثار منفی ابزار مشتقه

1. این ابزارها در طول زمان، تنوع و پیچیدگی زیادی پیدا می‌کنند.

2. در طول زمان، به پدیده غالب در بورس‌بازی تبدیل شدند.

پایان

با شکر از توجه شما

